

**KATALIKŲ TIKYBOS VADOVĖLIO
RANKRAŠČIO „SUSITIKIMAI“ (7 KL.)
RECENZIJA**

Recenzuoti pateiktas autorių Audros Jakušovienės ir Rolando Jakušovo katalikų tikybos vadovėlio „SUSITIKIMAI“ rankraštis (toliau – vadovėlis), skirtas 7 klasės mokiniams. Leidykla – „Katalikų pasaulio leidiniai“, Vilnius, 119 psl.. Papildomų mokymo priemonių prie vadovėlio nebuvo pateikta. Aktualu tai, kad autoriai jau pagal atnaujintas Bendrąsias programas (2008 m.) parengė tikybos vadovėlį, kuris labai reikalingas Lietuvos mokykloms. Recenzuojamasis vadovėlis atitinka pagrindinius vadovėlio turiniui keliamus reikalavimus.

Šio vadovėlio privalumas yra tas, kad juo siekiama tikybos mokymą perteikti racionaliai, ugdant pagarbų santykį su Išganytoju ir žmonėmis, kreipti mokinių į gyvenimo praktiką. Pateikiant temas, *naujos sąvokos, sudėtingi žodžiai* aiškinami gerai, tačiau jei jau autoriai žodžius aiškina temos pradžioje žodynėlyje, tai nereikėtų to daryti dar ir išnašose (pvz., 76 psl.).

Vadovėlyje pateikiama medžiaga paranki siekti Bendrojoje katalikų tikybos programoje apibrėžtų mokinių pasiekimų, padėti ugdyti(s) nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą. Turinys pritaikytas septintokams, atspindi jų gyvenimo ir mokymosi patirtį.

Vadovėlio struktūra suskirstyta į skyrius ir paragrafus atsižvelgiant į Bendrosios katalikų tikybos programos turinio apimtį, tematiką. Tačiau kiekvienos temos dėstymas stokoja aiškios ir nuoseklios minčių sekos, vadovėlis neturi aiškios metodinės sąrangos.

Pirmajame skyriuje „Džiaugiuosi, kad esu nepakartojamas“ mokiniai kviečiami suvokti savo unikalumą, socialinius vaidmenis, pripažinti kito žmogaus skirtingumą ir unikalumą, atpažinti bažnytinės bendruomenės reikšmę gyvenimui, pašaukimą gyventi pagal „artimo meilės“ įsakymą, suvokti laiko vertę ir amžinojo gyvenimo perspektyvą.

Antrajame skyriuje „Mokausi santarvės iš Jėzaus“ nagrinėjami skirtingi požiūriai į tuos pačius dalykus, stereotipų įtaka gyvenimui, dorybių svarba, angelų ir žmonių nuopuolis, Tradicijos ir Jėzaus atneštosios Gerosios Naujienos svarba, konfliktų kilimo priežastys.

Trečiajame skyriuje „Ieškau laimės bendraudamas su žmonėmis ir Dievu“ autoriai siūlo suvokti žmogaus išorinį ir vidinį grožį, moko kritiškai pažvelgti į save, aptarti menkavertiškumą, svarstyti Bažnyčios svarbą asmens tikėjimui, nagrinėti kančios ir mirties temą, apsisprendimo už tiesą būtinybę. Tačiau tenka pastebėti, kad III.1 tema „Išorinis ir vidinis grožis“ per daug išžėsta – užima net 8 puslapius.

Ketvirtajame skyriuje „Susitinku su Jėzumi per gyvenimo įvykius“ pristatomos didžiosios pasaulio religijos, ekumenizmo svarba, įkrikščioninimo sakramentai, nuodėmės samprata, ligonių patepimo sakramento svarba. Visi sakramentai pristatomi kaip neįkainojamos dovanos mums. Šiame skyriuje būtų galima pateikti siūlymą dėl tematikos loginės sekos. Kadangi skyriuje kalbama apieėjimą su Jėzumi per gyvenimo įvykius, tai vertėtų pradėti tema apie nuodėmę (kuri reiškia, kad žmonės yra silpni ir jiems reikalinga Dievo pagalba). Toliau nuosekliai būtų pristatomi sakramentai kaip tikroviškai patiriami Jėzaus artumo ženklai, teikiantys pagalbą žmogaus gyvenime, o vėliau – įkrikščioninimo ir gydymo sakramentai. Jau pažįstant katalikų tikėjimą, būtų susipažįstama ir su kitomis pasaulio religijomis, o skyrius užbaigiamas ekumenizmo tema, kurioje būtų

akcentuojamas Jėzaus troškimas: „Ne tik už juos aš meldžiu, bet ir už tuos, kurie per jų žodį įtikės: tegul visi bus viena“ (Jn17,20-21), kad tarp žmonių atsirastų vienybės troškimas norint pažinti ir garbinti vieną ir tą patį Dievą, liudijant, kad Jėzuje Dievas yra Pradžia ir Pabaiga, Pirmasis ir Paskutinysis, apreiškęs ir palikęs mums išganymo pilnatvę Katalikų Bažnyčioje. Siūlomas temų išdėstymo pavyzdys lentelėje:

Vadovėlio rankraščio turinys	Recenzentės siūloma turinio seka
IV.1 Didžiosios pasaulio religijos	IV.1 Nuodėmė. Kodėl slepiamės nuo Dievo?
IV.2 Ekumenizmas: siekti bendrystės, kad ir kokie būtų skirtumai	IV.2 Švęsti sakramentus – tai priimti Dievo dovanas
IV.3 Krikštas – mūsų naujo gyvenimo pradžia	IV.3 Krikštas – mūsų naujo gyvenimo pradžia
IV.4 Sutvirtinimas – Šventosios Dvasios sakramentas	IV.4 Eucharistija – gyvenimo Duona
IV.5 Eucharistija – gyvenimo Duona	IV.5 Sutvirtinimas – Šventosios Dvasios sakramentas
IV.6 Nuodėmė. Kodėl slepiamės nuo Dievo?	IV.6 Ligonių sakramentas – gydančios Kristaus meilės ženklas
IV.7 Ligonių sakramentas – gydančios Kristaus meilės ženklas	IV.7 Didžiosios pasaulio religijos
IV.8 Švęsti sakramentus – tai priimti Dievo dovanas	IV.8 Ekumenizmas: siekti bendrystės, kad ir kokie būtų skirtumai

Kiekvienos temos pabaigoje pateikiamos *kartojimo užduotys*, kurios padeda apibendrinti pamokos temą. Gerai, kad kiekvieno skyriaus pabaigoje yra apibendrinimas, kuris sudaro galimybę mokiniams pasitikrinti pasiekimus – žinias, gebėjimus ir nuostatas. Sudaromos galimybės refleksijai: pateikta klausimų mokiniui pačiam į(si)vertinti, kaip jam pavyko mokymosi veiklos, ar sėkmingai atliko užduotis, kam reikėtų skirti daugiau dėmesio, ką jis pats mąsto apie išeito skyriaus tikybos pamokas – kas patiko / nepatiko ir kodėl? Knygos pabaigoje įdėtas „Priedas“, kad mokiniai galėtų pagilinti savo tikėjimo patirtis.

Vadovėlių autoriams vertėjo labiau apgalvoti *struktūrą*, kokias pagrindines dalis turėtų turėti kiekviena dėstomoji tema, kurioje paragrafo vietoje būtų grožinės literatūros, Šventojo Rašto tekstai, Katalikų Bažnyčios mokymas, įvairios užduotys. Tai padėtų mokiniui ir mokytojui, atvertus bet kurią vadovėlio puslapį, matyti, kurioje vietoje atitinkama medžiaga pateikiama. Pagal šį rankraštį mokiniui ir mokytojui sunkoka atpažinti, kada baigiasi temos įžanga, kiek tema plėtojama, kur prasideda pamokos įtvirtinimas. Siūlytume remtis trijų etapų pamokos struktūra, pvz., pagal Geoff Petti šiuolaikinę pedagogiką: Pateikimas, Pritaikymas, Peržvalga („Įrodymais pagrįstas mokymas. Praktinis vadovas“, 2008, p. 254) arba 7 klasės dorinio ugdymo etikos vadovėlių turinio struktūra: I. Norime sužinoti. II. Nagrinėjame. III. Išvados ir apibendrinimai (R. Melnikova, A. Lastauskienė. „Mąstau, bendrauju, gyvenu“, 2008). Tokia struktūra atitinka Bendrosios katalikų tikybos programos ugdymo gairėse rekomenduojamą mokymo principą: „gyvenimas – tikėjimas – naujas gyvenimas“ (Thomas Groome), kuomet tema pradedama gvildenant gyvenimo situaciją, iškeliant problemą, paskui galimo atsakymo ieškant Šventajame Rašte ir Bažnyčios mokyme, ir vėl grįžtant prie šiandienos problemų sprendimo pasitelkiant krikščioniškąjį požiūrį. Žinoma, autoriai rėmėsi šia schema, bet vadovėlyje aiškiai ją išžvelgti yra gana sunku. Atvertus bet kurią temą, šios trys dalys turėtų būti matomos.

Šiame vadovėlyje orientuotis galima pagal tam tikrą gerai parinktą užduočių ženklavimo sistemą. Taip pat vertėtų išskirti Šventojo Rašto citatas (Dievo Žodį), Bažnyčios mokymą paryškintu ar kitokiu šriftu / spalva kaip svarbią medžiagą, kuri skirtųsi nuo autorių ar grožinės literatūros tekstų.

Bendrojoje katalikų tikybos programoje pabrėžiama, kad vienas svarbiausių mokant tikybos yra kristocentriškumo principas. Šiame rankraštyje, nagrinėjant I.2 temą, neišlaikomas dėmesys kristocentriškumui, nes sureikšminami kiti dalykai. Temoje „Mano individualumas, būdas, temperamentas“ didelis dėmesys skiriamas temperamentams, o žmogus, kaip ypatingas Dievo kūrinys, pristatomas tik pačioje pabaigoje prieš kartojimo užduotis.

Kiekvienos temos pradžioje pateikiama trumpa ištrauka iš Šventojo Rašto, kuri yra lyg įžanga į nagrinėjamą temą, tačiau keliose vietose neatspindi temos, pvz.: II.1 temos „Skirtingi požiūriai“ citata „Mokytojau, mes matėme vieną žmogų, tavo vardu išvarantį demonus. Mes jam draudėme tai daryti, nes jis nevaikščioja kartu su mumis“. Jėzus atsakė: „Nedrauskite! Kas ne prieš jus, tas už jus!“ (Lk 9,49-50). Ši ištrauka tikėtų kalbant apie tai, kam Jėzus suteikė galią išvaryti demonus, įveikti blogį (ši vieta nurodo, kad ne tik apaštalams). Toliau plėtojant šią temą, kalbama apie nuomonę, nepritarimą, dialogą, pasitikėjimą Dievu, todėl reikėtų apgalvotai parinkti kitą citatą.

Vadovėlyje ta pačia tema pateikiama ir kitų įvairaus sudėtingumo *tekstų*, kurie leidžia diferencijuoti ir individualizuoti mokymą ir pritaikyti jį tam tikro amžiaus skirtingų gebėjimų mokiniais. Autoriai parenka tekstus iš grožinės, bažnytinės literatūros leidinių, šiuolaikinių internetinių šaltinių, kuria patys.

II.3 tema siūloma nagrinėti iš eilės pateikiant net keturis tekstus su klausimais, tačiau pakaktų ir trijų.

35 psl. pasakojime siūloma aptarti „gero“ žmogaus pakantą, bet tai yra ne pakanta, o visiškas abejingumas, žmogiškumo praradimas, gailestingumo nebuvimas. Nejaugi dėl pakantos jis atsidūrė „pragare“? 36 psl. išsidėmėtina informacija yra neapibrėžta ir neinformatyvi: „Pakanta yra vertybė tik tada, kai ji neperžengia savo ribų“. Kyla klausimas – kokios tos pakantos ribos, ką reiškia „neperžengia savo ribų“? 50 psl. reikėtų taisyti sakinio struktūrą ir aiškiau išdėstyti apie Jėzų ir konfliktus. 52 psl. užduotyje žodį „žmogeliukas“ rašyti kabutėse.

IV.7 paragrafe pateikta teksto ištrauka apie elgesį ligos atveju, kuri nėra pritaikyta šio amžiaus mokiniais, nes joje nurodoma, kaip susirgus pykstama dėl darbo, ant viršininko, pavaldinių, kolegų... Ji skirta suaugusiems, kurie susirgę gali atpažinti savo reakcijas ligos situacijoje. 60 psl. tekste „plusus“ ir „minusus“ siūlau keisti geromis ir blogomis savybėmis.

Vadovėlio *vaizdinė medžiaga* pateikta tinkamai, žadins mokinių smalsumą, norą pažinti ir mokytis. Tačiau pasitaiko, kad kai kurios iliustracijos neatspindi nagrinėjamos temos konteksto, pvz., 36 psl. pateiktoje užduotyje virš nuotraukų (vienoje jų pavaizduota ranka su neįskaitomu užrašu, kitoje žmogus ant motociklo) prašoma atpažinti stereotipą ir pakantą. Kaip mokiniai gali tokiose nuotraukose įžiūrėti pakantą?

43 psl. nevertėtų Gėrio ir Blogio pažinimo medžio tapatinti su konkrečiu medžiu, nereikėtų schematizuoti Pradžios knygos įvykių (nesuprantu, ko autoriai siekia tai darydami?), nes tai yra žmonijos priešistorės žinia, kuri netelpa į schemas, bet perduodama pasakojimu. 54 psl., pažvelgus į nuotrauką, siūloma sukurti posakių apie nesutarimų sprendimą, tačiau vienoje iš jų vaizduojamos virvės tempimo varžybos. Tai koks čia nesutarimas? Siūlau keisti šias iliustracijas.

Kopija tikra

Šiame amžiuje nederėtų Bažnyčios lyginti su iliustracijoje pavaizduota šluota, nors autorių intencija, tikriausiai, buvo gera – parodyti Bažnyčios tvirtumą ir vienybę. Tam galima panaudoti nuotraukas iš Pasaulio jaunimo dienų, kai milijonas jaunimo suklumpa maldai ir vienijasi per Kristaus meilę.

95 psl. Jėzaus su mokiniu ikona neatspindi dėstomos temos konteksto, nes virš jos tekste kalbama apie Tezė susitikimus.

Kalbant apie kančią ir mirtį, nederėtų vaizduoti nešamo karsto, antkapio, bet pateikti mokiniams tokias iliustracijas, kurios simbolizuoja viltį (Nukryžiuotas Jėzus) ir amžinojo gyvenimo džiaugsmą (pvz., Tomo Moro, kuris neišdavė Jėzaus, nors jam teko mirti, portretas), į kurių esame pašaukti. 120 psl. informuoti, kokio tapytojo paveikslas.

Pateikiama nemažai *užduočių* kritiškai mąstyti, spręsti problemas, išsakyti savo požiūrį, diskutuoti, tačiau vertėtų tikslingai peržiūrėti užduotis, kurios yra tik teksto suvokimo užduotys, bet neturi dorinio ugdymo pagrindo, pvz., 35 psl. nagrinėjant tekstą, klausiama: „Kaip manote, kokia galėjo būti vienuoliktoko plaukų spalva?“

Vadovėlis iš esmės atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir valstybės vertybes, yra nešališkas lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, įsitikinimų atžvilgiu.

Išvada. Pateiktas vertinti vadovėlis atitinka Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo (Žin., 2009 Nr. 61–2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus. Rankraštis parengtas pagal Bendrosios katalikų tikybos programos 7–8 klasių koncentro turinį, tačiau dar pasitaiko trūkumų, kuriuos, atsižvelgiant į išsakytas pastabas, reikia ištaisyti, kad mokinys ir mokytojas galėtų dirbti ir bendradarbiauti tikslingai ir prasmingai. Atlikus pataisymus, vadovėlį siūlau spausdinti.

Recenzentė

Irena Jonikaitė

Kopija tikra
Administracijos sekretorė

Rita Zakarauskienė
20.11.2014

